

УДК 904:739 (477.82)

НОВІ ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ НА ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ПОБУЖЖІ

О. М. Сілаєв*, В. М. Конопля, Ю. В. Плеханов***

**Рятівна археологічна служба, Науково-дослідний центр
Інституту археології Національної Академії наук України
вул. В. Винниченка, 24, м. Львів, 79026, e-mail: ras91@ukr.net*

***Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича
Національної Академії наук України
вул. В. Винниченка, 24, м. Львів, 79026*

Подано результати археологічних розвідок експедицій у 2008–2010 рр. у правобережному Побужжі на території Сокальщини. Обстеження мали характер рятівних археологічних досліджень і були спрямовані на захист нововиявлених пам'яток від руйнування. Цими дослідженнями виявлено сім нових пам'яток археології біля правосторонніх допливів Західного Бугу – річок Рата, Болотня та Спасівка. Комплекси пам'яток попередньо датовано та виділено декілька періодів заселення, починаючи від доби енеоліту до пізнього середньовіччя.

Ключові слова: Правобережне Побужжя, археологічна пам'ятка, енеоліт, ранньзалізний час, давньоруський час.

Співробітники Науково-дослідного центру “Рятівна археологічна служба” Інституту археології НАН України впродовж 2008–2010 рр. здійснювали археологічні вишукування, пов'язані, переважно, з експертизою земельних ділянок на території Львівської обл., а також проводили систематичні дослідження окремих територій в межах Сокальщини.

Вивчення пам'яток на цих теренах започаткували у кінці ХІХ ст. В. Антонович, Т. Сулімирський та Б. Януш [1. С. 64–65; 9. С. 205–213], а у другій половині ХХ ст. продовжили І. Свешніков, О. Ратич, Р. Багрій, Л. Крушельницька, М. Пелешишин, Р. Чайка, І. Михальчишин, Д. Павлів, В. Петегрич та ін. [2–5; 6. С. 154–155]. На кінець 90-х років ХХ ст. в регіоні було відомо лише декілька десятків пам'яток археології [5. С. 41–47].

В результаті проведених вишукувань НДЦ “Рятівна археологічна служба” Інституту археології НАН України на території Сокальщини виявлено 48 раніше невідомих різночасових поселень, з яких частина розміщені на правобережжі Західного Бугу, в долинах річок Болотня, Рата та Стасівка. Цей регіон входить до південно-східного краю Волинської височини, зокрема до Сокальського пасма. Західний Буг розділяє район на дві частини – Забузьку і Тартаківську, які фактично належать до різних ландшафтів. З них правобережна (Тартаківська) сторона характеризується лесовими місцевостями з поширенням сірих опідзолених ґрунтів. Основними характерними особливостями території, де проводились археологічні дослідження є рівнинність, незначне коливання відносних висот, слабоврізані річки, які повільно течуть серед заболочених заплав [8. С. 27].

Археологічні розвідки у жовтні 2008 р. проводились в поріччі Болотні та Рати – правосторонніх допливів р. Західний Буг на території Великомоствіської міської ради. В околицях с. Куличків та м. Великі Мости виявлено і обстежено п'ять нових археологічних пам'яток:

Куличків-1 – поселення доби неоліту, зафіксоване на північно-східній околиці с. Куличків на віддалі близько 120 м в напрямку на північ від кладовища та за 200 м на схід від автодороги Великі Мости–Белз. Знахідки виявлено в стінці несанкціонованого кар'єру у верхній частині пагорба, розташованого у середній частині піщаної гряди.

В зрізі стінки кар'єру знайдено верхню частину поздовжньої пластини симетричних обрисів $30 \times 18 \times 5$ мм, виготовленої з гологоро-кременецького кременю темно-сірого кольору, крайки якої місцями підправлені зі сторони спинки дрібнофасетковою струменистою ретушшю (рис. 1, 2). За технологічними ознаками цей артефакт попередньо можна віднести до однієї з культур т. зв. “лісового” неоліту.

Куличків-2 – двошарове поселення доби неоліту, раннього та пізнього середньовіччя площею до 2 га, розташоване на північно-східній околиці с. Куличків на віддалі близько 30 м в напрямку на південь та південний схід від кладовища та за 20 м на схід від автодороги Великі Мости–Белз і поширюється вздовж пологого південного схилу першої надзаплавної тераси лівого берега р. Болотні. Виявлено археологічні матеріали у вигляді уламків ліпного та кружального посуду, кременевих виробів. Ці речові знахідки належать до двох культурно-хронологічних груп.

Найранішим в часі є відщеп з природно розколотої кременевої конкреції світло-сірого кольору, вкритий блідо-голубою патиною. Одна з його бічних крайок підправлена зі сторони спинки суцільно нанесеною мікрозубчастою ретушшю (див. рис. 1, 1). Цей предмет слід пов'язувати з пізнім періодом палеоліту або з мезолітом.

Фрагмент стінки кружальної посудини товщиною 10 мм та діаметром 18 см датується, очевидно, кінцем X–XI ст., так само як і інша аналогічна знахідка товщиною 7 мм. Вони мають світло-коричневе забарвлення, у зламі – чорне, а їх глиняна маса містить значну домішку дрібно- та середньозернистого піску.

Великі Мости-1 – поселення доби пізнього періоду доби бронзи та ранньозалізного часу розташоване на північно-східній околиці міста, безпосередньо на схід від крайніх садиб (вул. І. Франка) на віддалі близько 200 м в напрямку на північ від течії р. Рати. Воно займає вершину невисокого піщаного пагорба. Більша частина території пам'ятки зруйнована несанкціонованим кар'єром. Уціліло близько 2,5 га її території (120×250 м), що використовується як пасовище.

Поселення Великі Мости-1 виявила і попередньо дослідила у 1980 р. експедиція Львівського державного університету ім. Івана Франка під керівництвом М. Пелешишина. Тоді обстежено господарську яму, у заповненні якої трапились уламки кераміки і кременеві вироби. Комплекс зібраних

матеріалів віднесено до культури лійчастого посуду [7. С. 298–299]. Однак, матеріали з наших розвідок дають підставу для іншого датування цієї пам'ятки.

Знайдені в піщаному кар'єрі та на прилеглий до нього території артефакти вказують на існування тут поселення висоцької культури. Лише окремі знахідки з кременю світло-сірого і сірого забарвлення можна віднести до доби пізнього мезоліту або неоліту. Ними є нижня частина поздовжньої $27 \times 7 \times 5$ мм і середня частина поздовжньо-первинної $14 \times 16 \times 3$ мм пластин, а також поздовжні відщепи розмірами $13 \times 13 \times 3$ мм і $17 \times 15 \times 2$ мм.

Ліпна кераміка висоцької культури представлена уламками донець діаметрами 6 см (див. рис. 1, 13), 8 см (див. рис. 1, 11), 10 см та 17 см (див. рис. 1, 15). Останній уламок придонної частини має злегка опуклу центральну частину, що при максимальній товщині 13 мм в центрі зменшується до майже 10 мм у місці стику із стінками тулуба товщиною 12 мм. Товщина інших донець, незначно увігнутих до середини, сягає 5–10 мм. Також в колекції посуду нараховується 22 екземпляри стінок посудин, два з них орнаментовані. В одному випадку декор, утворений різної величини нігтевими вдавленнями, передає композицію “колоска” або “ялинки”. Його нанесено на переломі корпусу посудини (див. рис. 1, 12). На другому фрагменті є штампований орнамент у вигляді рядка округлих в плані поодиноких ямок (див. рис. 1, 14). Знайдено також уламки вінець лійчастої миски з дещо потоншеним краєм діаметром 10 см (див. рис. 1, 9) і горщиків. Один з уламків останніх належить вінцям посудини діаметром 16 см із рівно зрізаним і дещо нахиленим назовні краєм (див. рис. 1, 10). Профілі інших аналогічних знахідок вказують на їхню належність до невеликих горщиків з потоншеними, заокругленими і дещо відхиленими назовні вінцями з діаметрами горловин в приблизних межах від 8 до 20 см (див. рис. 1, 5–7). Один з них прикрашений наліпним пружком, декорованим поодинокими відтисками округлого і сегментоподібного штампа (див. рис. 1, 8). Виявлена на пам'ятці кераміка має поверхні сіро-жовтого, меншою мірою – світло-коричневого кольору, дбайливо згладжені, в окремих випадках помірно лисковані. Глиняна маса у зламі чорна і лише деколи співпадає із забарвленням поверхні. Їй властивий міцний та рівномірний випал. В якості домішок додавались дрібний пісок і подрібнений шамот. Через надмірну інтенсивність домішок тісто набувало грудкоподібної структури. Іноді часточки шамоту у поперечнику сягали декількох міліметрів. Товщина стінок посудин зазвичай сягає 7–9 мм.

Кременевий комплекс цього висоцького поселення складається із 26 екземплярів. До виробів із вторинною обробкою належать такі артефакти:

- уламок нижньої частини лінзоподібного у поперечному перетині серпа – $39 \times 26 \times 9$ мм (рис. 3, 2);
- два аморфні нуклеуси для сколювання відщепів у якості заготовок розмірами $27 \times 21 \times 8$ мм (рис. 3, 10) і $43 \times 20 \times 10$ мм (див. рис. 3, 12);
- двобічно ретушований відщеп із суцільним негативом на спинці з частково збереженою жовтовою кіркою – $24 \times 38 \times 7$ мм (див. рис. 1, 3);
- поздовжній відщеп зі скісно загостреним зі сторони спинки мікрозубчастою ретушшю поперечним кінцем – $19 \times 13 \times 4$ мм (див. рис. 1, 4);

- безсистемний відщеп із залишком жовнвої кірки – $32 \times 44 \times 11$ мм (рис. 2, 7), ретушовані крайки якого сходяться під кутом, а для їхньої обробки застосовано мікрозубчасту ретуш, нанесену частково зі сторони спинки;
- поздовжній відщеп з підправленими зі сторони спинки мікрозубчастою ретушшю поперечним і бічними краями – $42 \times 48 \times 12$ мм (див. рис. 2, 4);
- однобічно ретушований первинний відщеп (ретуш мікрофасеткова, лускоподібна, нанесена в суцільний спосіб зі сторони спинки) зі слідами довготривалого перебування у вогні – $25 \times 29 \times 4$ мм (див. рис. 2, 3);
- кінцевий скребок (похиле лезо сформоване нанесенням дрібнофасеткової лускоподібної ретуші) на поздовжньому відщепі із залишком жовнвої кірки – $17 \times 22 \times 4$ мм (див. рис. 2, 8).
- однобічно ретушований поздовжньо-первинний відщеп (ретуш мікрозубчаста, нанесена частково зі сторони спинки) – $60 \times 40 \times 12$ мм;
- поздовжньо-первинна пластина – $44 \times 19 \times 5$ мм, бічний край якої в районі кінчика загострений на спинці за допомогою часткової мікрозубчастої ретуші (див. рис. 2, 6);
- поздовжня пластина із негативами від поперечного сколювання (кінчик виробу оброблено зі сторони спинки дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю) – $90 \times 28 \times 7$ мм (див. рис. 2, 9);
- безсистемна парапластина – $35 \times 15 \times 5$ мм (див. рис. 2, 2), бічний край якої загострений зі сторони спинки перервистою мікрофасетковою лускоподібною ретушшю;
- однобічно ретушована ребристо-поздовжня парапластина із залишками жовнвої кірки – $81 \times 35 \times 5$ мм (див. рис. 2, 10);
- безсистемно-первинний відщеп – $35 \times 25 \times 5$ мм, оброблений по периметру бічних країв мікро- та дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю, нанесеною частково з обох сторін сколу (див. рис. 3, 1);
- поздовжньо-первинний відщеп – $25 \times 28 \times 6$ мм, бічні краї якого підправлені частковою мікрофасетковою лускоподібною ретушшю з обох площин (див. рис. 3, 8);
- однобічно ретушований поздовжній відщеп із залишками жовнвої кірки – $44 \times 38 \times 7$ мм (рис. 3, 3), бічний край якого оброблений зі сторони спинки у суцільний спосіб дрібно- і середньофасетковою лускоподібною ретушшю;
- однобічно ретушований скол – $28 \times 30 \times 5$ мм, бічна крайка якого підправлена зі сторони спинки частковою дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю (див. рис. 3, 9);
- ребристо-первинний відщеп – $47 \times 29 \times 10$ мм з ретушованими (ретуш дрібнофасетково лускоподібна, нанесена перервисто зі сторони спинки) кінчиком та бічним краєм (див. рис. 3, 8);
- подвійно-кінцевий скребок на безсистемному відщепі розмірами $36 \times 20 \times 5$ мм з асиметричними похилими і напівкрутими лезами, обробленими дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю (див. рис. 3, 4);

- ребристо-первинний відщеп – $31 \times 18 \times 8$ мм (див. рис. 3, 6), сплющений поперечний і бічний краї якого підправлені двосторонньою дрібно- та крупнофасетковою лускоподібною ретушшю;
- однобічно ретушований поздовжній відщеп (ретуш мікрозубчаста і мікрофасеткова лускоподібна, нанесена перервисто зі сторони черевця) – $29 \times 21 \times 9$ мм (див. рис. 3, 11);
- відщеп із суцільним негативом на спинці та із залишком жовтої кірки – $27 \times 26 \times 6$ мм (див. рис. 3, 7), крайка якого загострена дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю, нанесеною частково зі спинки.

Великі Мости-2 – багатопоселення періоду енеоліту, доби бронзи, пізньоримського часу та княжої доби розташоване на віддалі близько 1,2 км в напрямку на північний-схід від м. Великі Мости (вул. І. Франка), за 0,7 км на захід від садиб невеликого хутора (с. Борове) та за 0,3 км в напрямку на північ від течії р. Рати. Воно займає середню частину невисокої піщаної гряди серед заплавної долини на узліссі рідкого лісу. Площа пам'ятки сягає 0,5 га (50×120 м). Поверхня частково зруйнована кар'єром і зара використовується як пасовище.

Під час поверхневих вишукувань та у зачистці, зробленій в стінці невеликого кар'єру, виявлено численні археологічні матеріали у вигляді уламків ліпного та кружального посуду, кременевих виробів. Знахідки належать до чотирьох різних культурно-хронологічних горизонтів.

Три вироби з кременю світло-сірого кольору віднесені до пізнього періоду палеоліту. Це, зокрема, бічний різець, виготовлений на нижній частині поздовжньої пластини $35 \times 18 \times 7$ мм (рис. 4, 2) і два відщепи – безсистемно-первинний $20 \times 15 \times 3$ мм та безсистемний $18 \times 22 \times 3$ мм.

В комплексі артефактів окрему позицію займає асиметрична трапеція, близька за формою до паралелограма, сформована на середній частині поздовжньої пластини $23 \times 13 \times 3$ мм (див. рис. 4, 10). Подібні вироби на теренах Сокальщини з'являються в пізньому мезоліті, а найближчі аналоги відомі з пам'яток типу Раделичі у Верхньому Подністер'ї. Цілком допустимо, що трапеція належить і до періоду неоліту, опосередкованим доказом чого є знаходження в зачистці кар'єру двох фрагментів стінок ліпних посудин сіро-жовтого кольору товщиною 5 і 8 мм. Спільною рисою останніх в технологічному аспекті є домішка у глиняній масі мікрочасточок шамоту, вапняку та поодиноких зерен жорстви до 4–6 мм у поперечнику. Крім того, в глиняній масі залишились порожнини від вигорілої під час випалу органіки. Внутрішня поверхня кераміки зглажена віхтем. За технологією виготовлення ця кераміка близька до посуду т. зв. “лісових” неолітичних культур, зокрема гребінцево-ямкової або гребінцево-накольчастої.

З висоцькою культурою пов'язані два уламки стінок ліпних посудин та численні кременеві артефакти. Одна з керамічних знахідок належить посудині діаметром 16 см і товщиною 10 мм (див. рис. 4, 12), вона прикрашена наліпним масивним гудзом овальної форми діаметром 5 см та висотою до 1,3 см. Зовнішня поверхня обличкована сіро-коричневим ангобом. Глиняна маса чорного кольору має підвищений вміст подрібненого перепаленого кременю та шамоту, що сягає

4–5 мм у поперечнику. Таке ж забарвлення і вміст глиняної маси притаманні другому уламку. Серед кременевих виробів чотири предмети (фрагменти типологічно неокреслених відщепів) мають сліди перебування у вогні. Ці знахідки опосередковано вказують на можливе розташування в місці їх виявлення наземної житлово-господарської споруди. Один предмет із кременю – безсистемний відщеп розмірами 30×23×10 мм темно-сірого кольору з цятково-плямистою текстурою темно-коричневого та світло-сірого забарвлення нагадує сировину туронського походження, відому під назвою госсерадовської. Її поклади локалізуються на невеликій за площею території в басейні Середньої Вісли у вигляді перевідкладених льодовиковою трансгресією конкрецій. Ця знахідка може свідчити про ймовірні контакти між носіями лужицької культури Повіслення та висоцької культури з території Сокальщини. Інші артефакти виготовлені з гологоро-кременецького кременю темно-сірого, майже чорного кольору з плямистою та, спорадично, смугастою текстурою:

- кінцевий скребок на ребристо-первинному відщепі – 60×40×12 мм (див. рис. 4, 8). Лезо напівкругле і сформоване за допомогою дрібно- та середньофасеткової лускоподібної ретуші. Цими ж її різновидами підправлено один з бічних країв сколу. Обробка здійснена в суцільний спосіб зі сторони спинки;
- одnobічно ретушований поздовжній відщеп – 33×34×6 мм (див. рис. 4, 11). Ретуш окрайки дрібнозубчаста, нанесена суцільно зі спинки;
- скол із сокири – 28×19×3 мм, бічний край якого загострено зі сторони черевця частковою мікрозубчастою ретушшю (див. рис. 4, 3). Спинка виробу майже повністю зашлифувана;
- двобічно ретушований радіальний відщеп – 35×38×9 мм (див. рис. 4, 5), оброблений дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю, нанесеною частково на лівій окрайці зі сторони черевця та на правій – зі спинки;
- одnobічно ретушований безсистемний відщеп – 48×28×7 мм (див. рис. 2, 1). Мікрозубчаста ретуш нанесена частково зі сторони спинки;
- кінцевий скребок зі стрілкоподібним крутим лезом, сформованим за допомогою дрібнофасеткової лускоподібною ретуші. Він виготовлений на поздовжньому відщепі із залишком жовтої кірки – 25×17×5 мм;
- ребристо-поздовжній скол – 47×22×8 мм, бічна окрайка якого оброблена з обох площин суцільно нанесеною дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю (див. рис. 4, 1);
- поздовжній відщеп – 35×25×5 мм з ретушованими поперечним і бічними краями (див. рис. 4, 4);
- безсистемна пластина – 26×13×3 мм;
- поздовжньо-первинний відщеп – 30×24×10 мм.

Наступні, ранньослов'янський та давньоруський культурно-хронологічні горизонти пам'ятки представлені фрагментом горловини кружального горщика діаметром близько 30 см і товщиною стінок 12 мм, сформованого на повільно обертовому крузі, а також двома фрагментами стінок кружальних посудин товщиною 8 та 10 мм. Поверхня посудини темно-сірого кольору, у зламі –

чорного. Глиняна маса міцного випалу і містить домішки дрібного піску та часточки вапняку.

Великі Мости-3 – поселення княжої доби, розташоване на віддалі близько 0,75 км в напрямку на північний-схід від крайніх садиб м. Великі Мости (вул. І. Франка), за 1,5 км на схід від автодороги Великі Мости–Червоноград та за 0,5 км на північ від русла Рати. Воно займає узвишся невисокого піщаного пагорба на краю лісу. Площа пам'ятки близько 1 га.

Під час поверхневих досліджень на поселенні виявлено матеріали у вигляді уламків кружального посуду XII–XIII ст.

Вони належать тонкостінним (товщина не перевищує 7 мм) кружальним посудинам, переважно округлободим горщикам або глекам сіро-жовтого та світло-коричневого кольорів на зовні та чорного кольору – з середини. Глиняна маса посуду має добрий випал і містить значні домішки дрібно- та середньо-зернистого піску, від чого зовнішня поверхня досить шорстка на дотик. На деяких екземплярах є орнамент у вигляді паралельно нанесених неглибоких прямолінійних борозенок (див. рис. 4, б) та слаборельефних жолобків (див. рис. 4, 9, 13).

Ще дві нові пам'ятки виявлено у вересні–жовтні 2010 р. розвідковим загоном НДЦ “Рятівна археологічна служба” на правобережній стороні Західного Бугу в околицях с. Тартаків, що розташоване на південному лівому березі р. Стасівки:

Тартаків-1 – багат шарове поселення культури ранньоскіфського часу (лежницька група), черняхівської культури та княжої доби (XI–XIII ст.) розташоване на віддалі близько 0,55 км на північ від села, на захід від дороги Тартаків–Копитів, за 180 м на південний захід від автомобільного мосту через р. Стасівку, вздовж підніжжя пологого північного схилу пагорба – першої над-заплавної тераси лівого берега цієї річки. В результаті поверхневих вишукувань на пам'ятці площею до 4 га виявлено численні артефакти.

Комплекс знахідок ранньозалізного часу складається з 15 фрагментів стінок ліпних посудин (рис. 11, 7). Ця кераміка має сіре, сіро-коричневе і світло-коричневе забарвлення, згладжену поверхню, а її глиняна маса містить домішки подрібненого шамоту, піску і жорстви. З лежницькою групою пов'язані такі кременеві вироби: двобічно ретушований поздовжній відщеп (ретуш мікро- і дрібнофасеткова нанесена зі сторони спинки, на лівій крайці часткова, на правій – суцільна) – 40×23×4 мм (рис. 5, 1); однобічно ретушований безсистемно-первинний відщеп (ретуш дрібнофасеткова, нанесена зі сторони спинки) – 28×28×9 мм (див. рис. 5, 2); кременевий скол із сокири – 24×20×7 мм, одна поверхня якого має сліди шліфування, що у пізніші часи був реутилізований для кресала; три безсистемні уламки кременевих конкрецій.

Однак, найбільшу кількісно групу знахідок складають фрагменти керамічних виробів княжої доби – XI–XIII ст. Це, переважно, уламки вінець (9 екземплярів) та стінок (50 екземплярів) горщиків різної форми. Форма перших з них різноманітна: два уламки належать до вінець з манжетоподібним профілем діаметрами 22 та 32 см (див. рис. 5, 3, 11), решта сім мають заокруглений край з

внутрішньою закраїнкою (див. рис. 5, 4, 5, 7–10). Шість фрагментів боковин орнаментовано різними прямолінійними борозенками, канелюрами або хвиле-подібним орнаментом (див. рис. 5, 6, 12–15). Посуд переважно забарвлений у світло-сірий, світло-коричневий або сіро-коричневий кольори. Товщина знахідок коливається в межах 5–11 мм. Всі вони містять у глиняній масі різну за інтенсивністю домішку дрібного піску.

Таргаків-2 – багатощарове поселення культур ранньоскіфського часу (лежницька група), черняхівської, райковецької та княжої доби (XI–XIII ст.), що розташоване на південній околиці села, за 0,4 км на південь від крайніх садіб, за 280 м на південний схід від тваринницьких ферм та за 100 м на схід та південний схід від кладовища. Пам'ятка простягається вздовж пологого східного схилу правого берега потічка – лівого допливу р. Стасівки і видовжена по лінії північний захід–південний схід вздовж вигину надзапальної тераси. Її площа сягає понад 10 га (280×580 м). Виявлені на поселенні матеріали складаються з фрагментів ліпної та кружальної кераміки, кременевих виробів.

Речовий комплекс раньозалізного віку складається із фрагментованого ліпного посуду та кременевих знахідок. Уламки кераміки (16 екземплярів) мають світло-коричнє забарвлення, рідше – чорне, внутрішня поверхня – лискована, а зовнішня – горбкувата або рустована. Товщина знахідок коливається в межах 8–13 мм. На окремих фрагментах є слаборельефний руст. Глиняна маса посуду міцного випалу, щільна, з домішкою піску, подрібненого шамоту і, меншою мірою, жорстви (різної величини фракції товченого кременю). Цю збірку доповнюють кременеві артефакти: повздовжній відщеп – 32×27×6 мм, однобічно ретушований в суцільний спосіб зі сторони спинки дрібнофасетковою лускоподібною ретушю (рис. 6, 3); виріб (за формою близький до свердла) на ретушованому сколі – 37×21 мм (див. рис. 6, 2), жальце якого оброблене дрібно-, середньо- і крупнофасетковою лускоподібною ретушю; вкритий білою патиною уламок середньої частини біфасіального серпа – 32×20×9 мм (див. рис. 6, 1), одна з площин якого повторно підправлена вздовж бічних країв мікросколами; уламок аморфного нуклеуса – 33×23×16 мм (реутилізований під відбійник) і два безсистемно-первинні відщепи.

Кераміка черняхівської культури представлена фрагментами стінок ліпного і кружального посуду. Забарвлення першого з них товщиною 6–12 мм світло-коричнє і темно-сіре, склад глиняної маси включає домішки піску та подрібненого шамоту. Уламок кружальної посудини має сіро-жовті лисковані поверхні.

Уламок денця та сім фрагментів стінок посудин, виготовлених на повільному гончарному крузі, у глиняній масі яких міститься інтенсивна домішка крупнозернистого піску, можна віднести до культури Лука-Райковецька VIII–IX ст.

У складі кружальної кераміки княжої доби є уламки вінець горщиків (24 екземпляри), краї яких здебільшого мають закраїнку, рідше вони манжетоподібні або з пружкоподібними виступами (див. рис. 6, 4–15, 17). Також виявлено уламки 167 денця, трьох накривок і 92 фрагменти стінок кружальних

посудин. Серед останніх 11 декоровані врізними прямолінійними борозенками, різної ширини канелюрами і слаборельєфними пружками (див. рис. 6, 16, 18). Цей посуд товщиною 5–9 мм в основному забарвлений в темно-сірий, коричневий та сіро-коричневий кольори.

Таким чином, розвідковими дослідженнями НДЦ “Рятівна археологічна служба” ІА НАНУ у 2008 та 2010 роках на правобережжі Західного Бугу виявлено сім нових пам'яток.

Ці обстеження, насамперед, мали характер рятівних археологічних досліджень і були спрямовані на збереження нововиявлених пам'яток від руйнування. Дослідницькі роботи включали поверхневе обстеження та шурфування. В поодиноких випадках шурфування дозволило зафіксувати археологічні об'єкти – контури жител. Картографування і точна локалізація виявлених об'єктів здійснювалась з допомогою приладу GPS. Нововиявлені об'єкти культурної спадщини, окрім наукової фіксації, потребують включення до загального реєстру пам'яток археології Львівської обл., взятих під державну охорону, який не оновлювався з 2000 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович В. Б. Археологическая карта Волынской губернии // Труды XI Археологического съезда. – М., 1901. – Т. I. – С. 64–65.
2. Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині кам'яного віку / За ред. О. Черниша, В. Ауліха, Л. Крушельницької, І. Свешнікова, В. Цигилика. – К., 1981.
3. Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині доби бронзи та раннього заліза / За ред. Л. Крушельницької, Л. Мацкевого, І. Свешнікова, І. Поповича, Е. Балагурі, І. Герети. – К., 1982.
4. Археологічні пам'ятки Прикарпаття і Волині ранньослов'янського і давньоруського періодів / За ред. В. Ауліха, Л. Крушельницької, І. Свешнікова, В. Цигилика, О. Черниша – К., 1981.
5. Михальчишин І. Р. Список пам'яток стародавньої історії Львівської області. – Львів, 1993.
6. Павлів Д. Пам'ятки кінця доби бронзи–початку ранньозалізної доби із с. Ульвівок на Сокальщині // МДАПВ. – 2006. – Вип. 10. – С. 154–155.
7. Пелецишин Н. А. Разведки в Западном Побужье // АО 1980 г. – 1981. – С. 298–299.
8. Природа Львівської області / За ред. К. Геренчука. – Львів, 1972.
9. Janusz B. Zabytki przedhistoryczne Galicyi Wschodniej – Lwów, 1918.

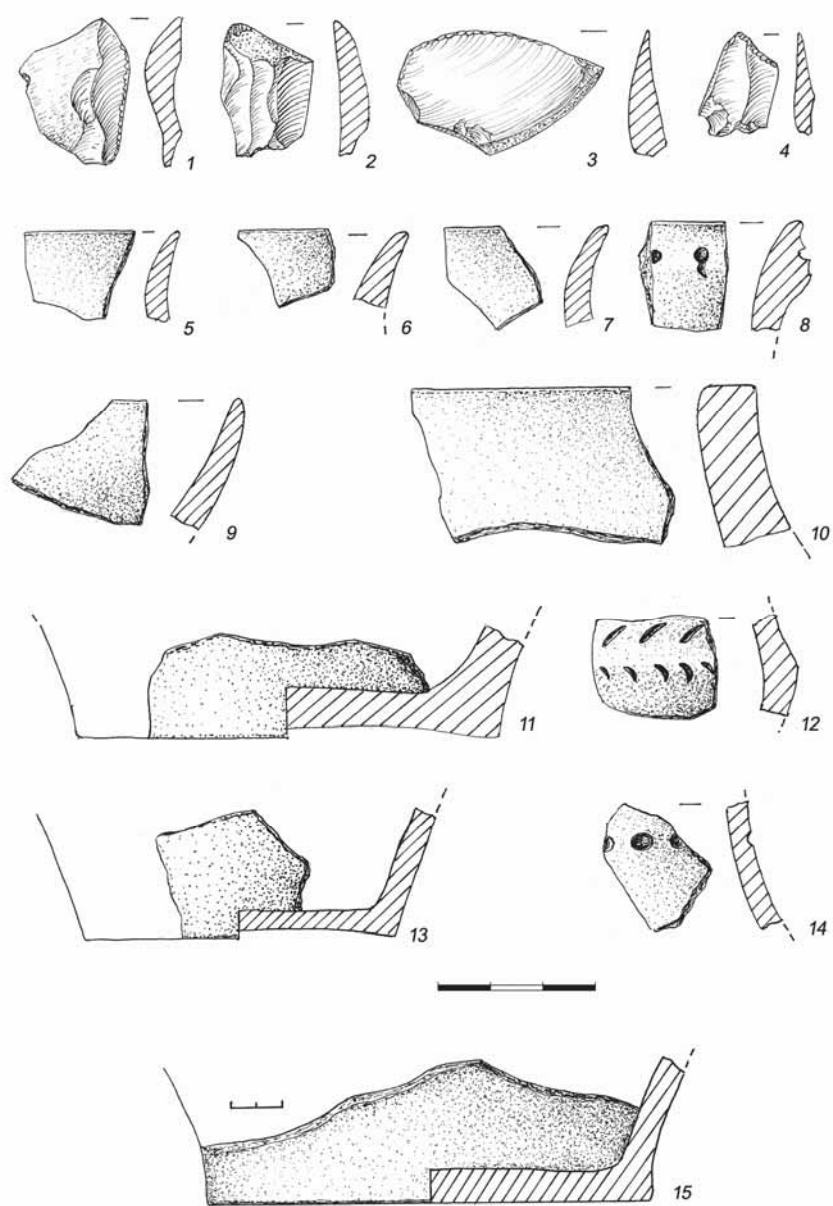

Рис. 1. Кременеві артефакти (1-4) і фрагменти керамічного посуду (5-15):
1 – Куличків-2; 2 – Куличків-1; 3-15 – Великі Мости-1.

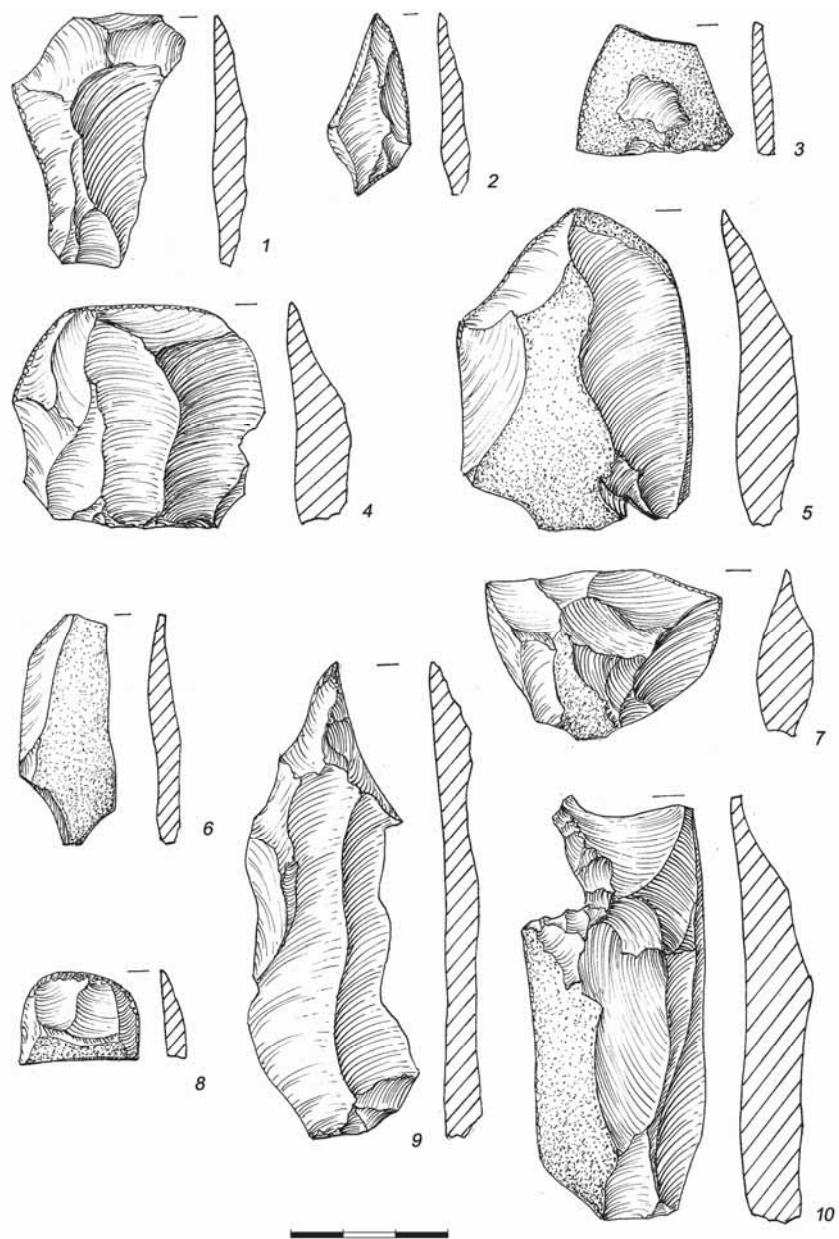

Рис. 2. Кременеві вироби:
1 – Великі Мости-2; 2–10 – Великі Мости-1.

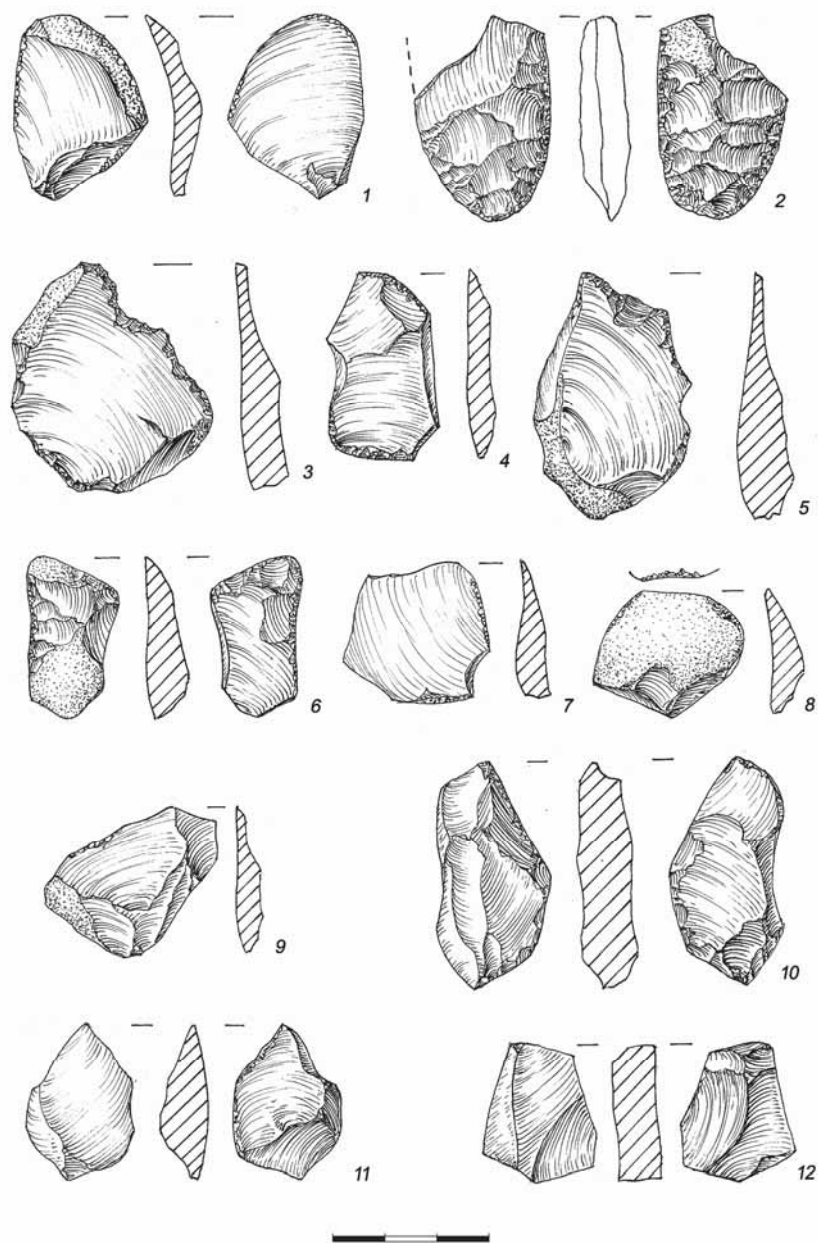

Рис. 3. Великі Мости-1. Кременеві вироби.

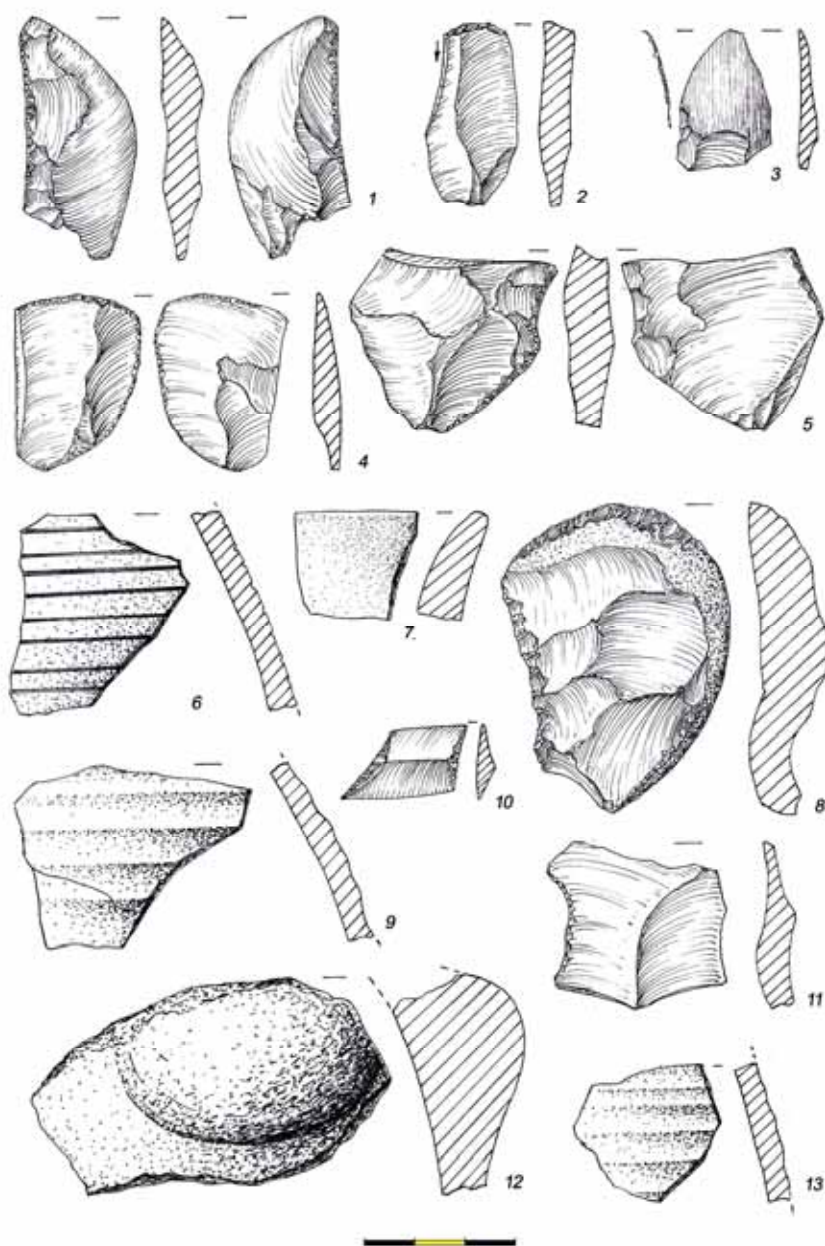

Рис. 4. Кременеві артефакти (1-5, 8, 10, 11)
 і фрагменти керамічного посуду (6-7, 9, 12, 13):
 1-5, 7, 8, 10-12 – Великі Мости-2; 6, 9, 13 – Великі Мости-3.

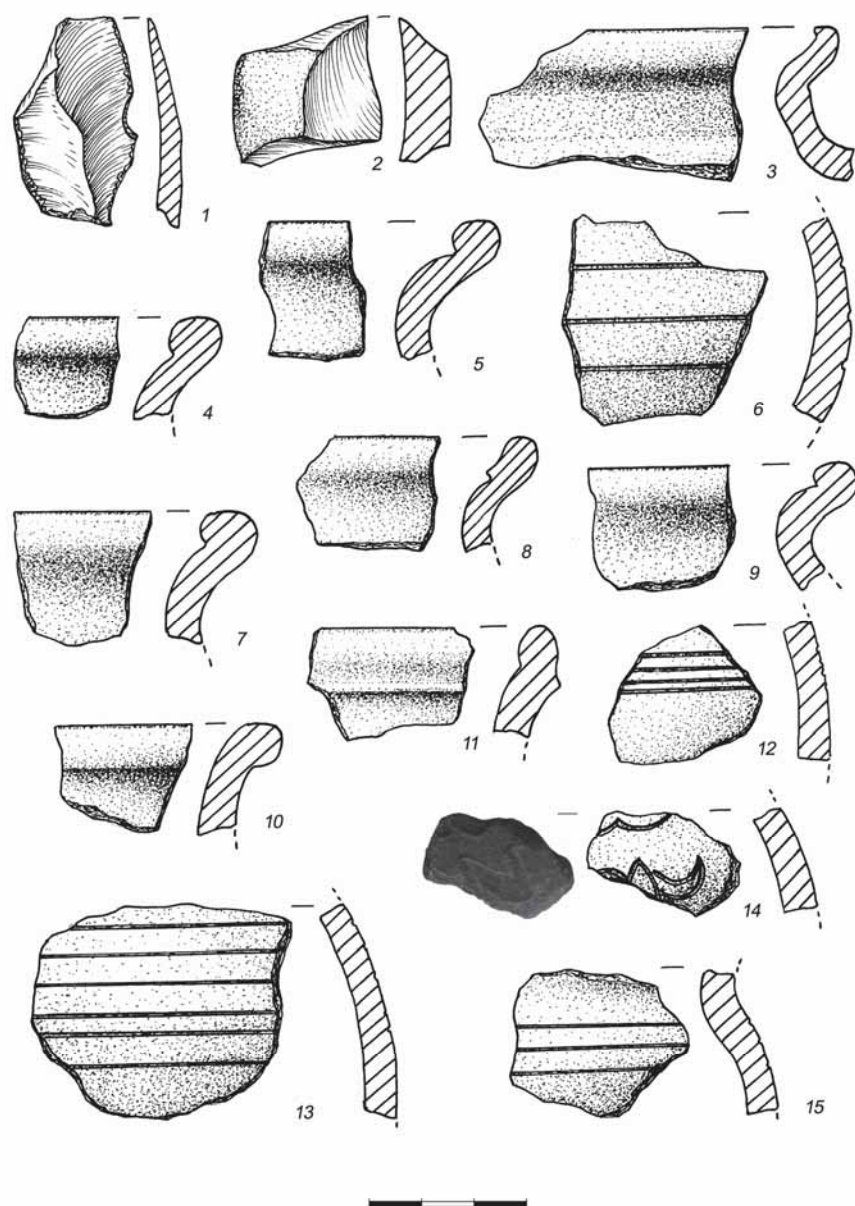

Рис. 5. Тартаків-1. Кременеві артефакти (1, 2) і фрагменти керамічного посуду (3–15).

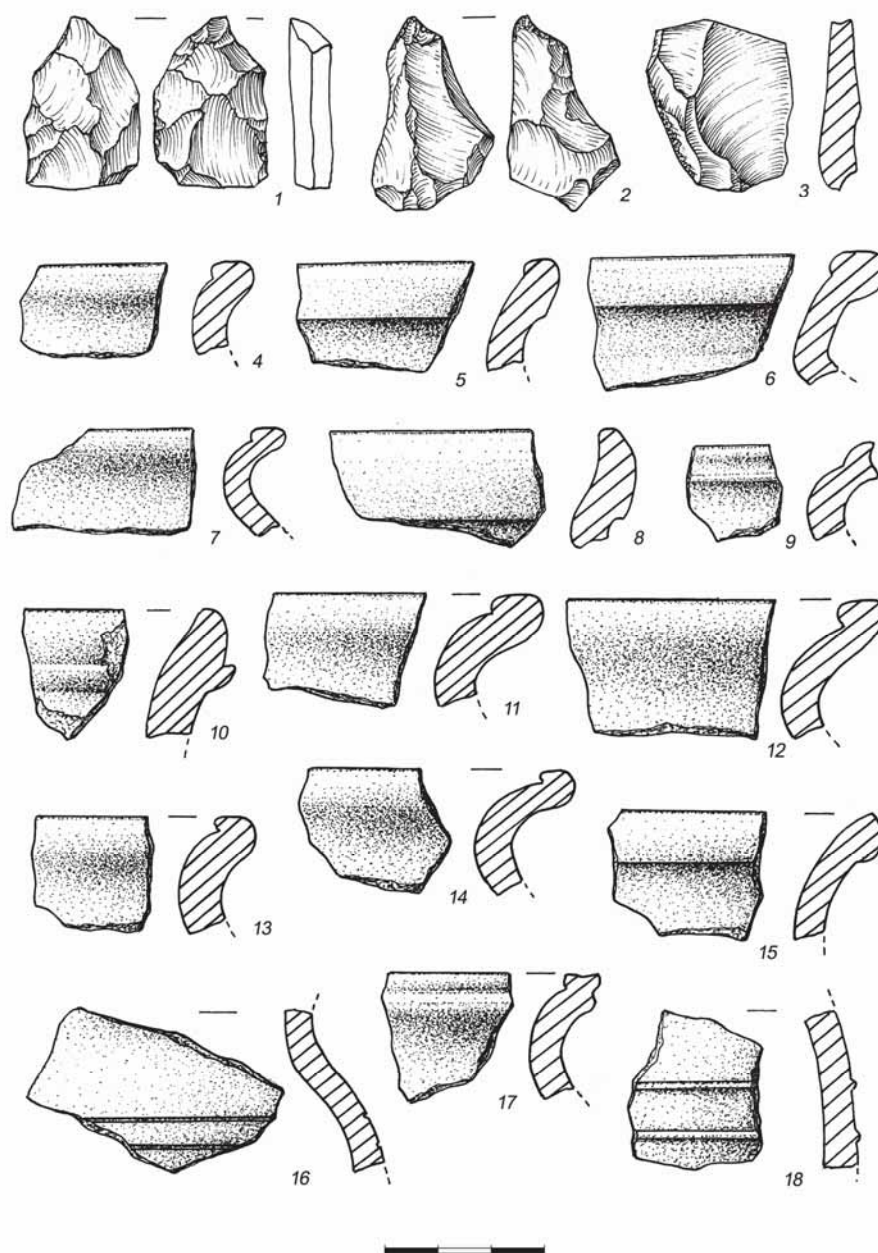

Рис. 6. Тартаків-2. Кременеві артефакти (1-3) і фрагменти керамічного посуду (4-18).

**НОВЫЕ ПАМЯТНИКИ АРХЕОЛОГИИ
НА ПРАВОБЕРЕЖНОМ ПОБУЖЬЕ****О. М. Сілаєв*, В. М. Конопля**, Ю. Плеханов***

** Спасательная археологическая служба, Научно-исследовательский центр
Института археологии Национальной Академии наук Украины
ул. В. Винниченко, 24, г. Львов, 79026, e-mail: ras91@ukr.net*

***Институт украиноведения имени Ивана Крипьякевича
Национальной Академии наук Украины
ул. В. Винниченко, 24, г. Львов, 79026*

Отображены результаты археологических разведок экспедиции в 2008–2010 гг. на правом берегу Побужья на территории Сокальщины. Обследования имели характер спасательных археологических исследований и были нацелены на защиту памятников от уничтожения. Во время этих исследований открыто семь новых археологических памятников около правых притоков Западного Буга – рек Рата, Болотня и Спасивка. Комплексы памятников предварительно датированы и выделены несколько периодов заселения, начиная от эпохи энеолита до позднего средневековья.

Ключевые слова: Правобережное Побужье, археологический памятник, энеолит, раннежелезный век, древнерусское время.

**NEW ARCHAEOLOGICAL SITES ON THE RIGHT SIDE
OF WESTERN BUH RIVER****O. Silayev*, V. Konoplya**, Yu. Plehanov***

**Rescue archaeological service, Scientific-research center
of Institute of archaeology of Ukrainian Studies
of the National Science Academy of Ukraine,
Vynnychenko St. 24, Lviv, 79026, e-mail: ras91@ukr.net*

***Ivan Krypyakevych Institute of Ukrainian Studies
of the National Science Academy of Ukraine
Vynnychenko St. 24, Lviv, 79026*

The article reveals results of recent archaeological surveys along the right side of Western Buh river in the Sokal region. These studies were conducted as rescue archaeological studies meant to preserve newly discovered archaeological sites. Seven new sites were found along Western Buh tributaries – rivers Rata, Bolotnia, Spasivka. Their chronology was ascertained and several layers were distinguished from Eneolithic until Late Middle Ages.

Key words: Western Buh area, archaeological site, Eneolithic, Early Iron Age, Ancient Rus times.

Стаття надійшла до редколегії 31. 03. 2011

Прийнята до друку 28. 04. 2011